

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПРИЙОМІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито основні етапи дослідницької діяльності дітей старшого дошкільного віку та означено найпоширеніші інтерактивні прийоми, які використовуються педагогами для реалізації поставлених завдань на кожному з етапів. Автором проаналізовано ті інтерактивні прийоми навчання, які зможуть активізувати пізнавальну діяльність дітей старшого дошкільного віку та здатні спонукати дитину до дослідницької діяльності.

Ключові слова: дослідницька діяльність, етапи дослідницької діяльності, інтерактивне навчання, прийоми навчання, інтерактивні прийоми навчання.

Необхідність дослідження цієї проблематики зумовлена новими освітніми стандартами в галузях дошкільної та початкової освіти, передумовами Базового компонента дошкільної освіти та Концепцією “Нова українська школа”. Сьогодні дослідницька діяльність у закладах дошкільної освіти є актуальною формою організації засвоєння дітьми дошкільного віку нових та поглиблення раніше отриманих знань про навколишнє середовище. Так, особливе місце відводиться обґрунтуванню вже відомих методологічних підходів та зазначенню нових інтерактивних прийомів організації дослідницької діяльності в умовах ЗДО.

Дослідженням методичних аспектів проблеми дослідницької діяльності займалися Т. Байбара [2], А. Богуш [3], Н. Гавриш [3], Н. Лисенко [7] та ін. Важливе місце у власних дослідженнях науковці відводять означенню ролі дослідів та експериментів на заняттях із дошкільнятами. В основі наукових робіт Г. Колосінської [8], С. Павлюка [8], Л. Русана [8] лежать положення про необхідність вивчення проблеми організації та проведення дослідницької роботи в закладах дошкільної освіти. Особливу увагу науковці приділяють створенню екологічної стежини в ЗДО, де можуть організовуватись комплексні заняття, екологічні ігри, дослідницька і природоохоронна діяльність.

Мета публікації полягає в обґрунтуванні інтерактивних прийомів навчання під час організації дослідницької діяльності дітей старшого дошкільного віку.

На думку сучасних педагогів Т. Байбари [2], А. Богуш [3], Н. Гавриш [3], Н. Лисенко [7], організовуючи дослідницьку діяльність дошкільників, вихователів необхідно звернути увагу на методи та прийоми організації навчання, вибір яких впливає на ефективність освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Слід зазначити, що прийоми навчання – елементи методу, які об’єднані логікою поставлених завдань та виражають дії вихователя та дошкільників у процесі навчання [4, с. 117]. Інтерактивними називають такі прийоми навчання, які застосовуються за умови взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Різниця між інтерактивним прийомом та інтерактивним навчанням полягає у специфіці роботи, що характеризується відсутністю застосування засобів навчання [4, с. 119].

У наукових доробках І. Мороза зазначено, що під час ознайомлення дошкільників із природним середовищем виокремлюються три групи прийомів навчання: логічні, організаційні та технічні. Розглянемо детальніше.

1) логічні (прийом розумової діяльності): аналогія, конкретизація, порівняння, постановка проблеми, розв’язання поставлених завдань, виявлення ознак, формулювання висновків, узагальнення;

2) організаційні: бесіда, дискусія, робота з ілюстрованим та демонстраційним матеріалом під час вивчення нового матеріалу, виконання пробних вправ чи завдань;

3) технічні: використання схем і таблиць під час виконання дослідів, де зазначаються етапи виконання поставлених завдань; організація дослідницької діяльності на навчально-дослідних ділянках чи географічних майданчиках; спостереження за планом виконання завдань [9, с. 312].

Найпростішими інтерактивними методами та прийомами, які можуть застосовуватися в ЗДО, є “робота в парах”, “робота в трійках”, “Карусель”, “Мікрофон”, “Коло ідей”, “Незакінчені речення”, “Імітаційні ігри”, менше застосовуються “Мозковий шторм”, “Мозаїка”, “Займи позицію” [10].

Під час дослідницької діяльності педагогові важливо вміти правильно підібрати та використати інтерактивні прийоми навчання відповідно до етапу дослідницької діяльності. Тому розглянемо види інтерактивних прийомів навчання, які можна застосовувати в ЗДО залежно від етапу дослідницької діяльності. Варто вказати, що організація дослідницької діяльності відбувається у три етапи: підготовка до експерименту, проведення експерименту, обмін думками щодо проведеного експерименту [1, с. 7].

Перший етап є найскладнішим та характеризується підготовкою до експерименту, що розпочинається з постановки вихователем мети, цілей і завдань, яких необхідно досягти під час виконання такого виду діяльності. На етапі підготовки до виконання дослідницької діяльності ми пропонуємо використовувати такі інтерактивні прийоми навчання, як:

– асоціація (формування в уяві дитини образу об’єкта, яке відбувається на основі об’єднання спільних ознак та умінні будувати логічні зв’язки між об’єктами);

– візуалізація (представлення нової інформації за допомогою схем, фотокарток, відео-уроків, зразок виконання завдань);

– актуалізація (використовується для виявлення рівня знань дошкільників) [5, с. 241].

Наступний етап – початок експерименту, особливістю якого є висунення припущень, гіпотез та проведення дослідницької діяльності з метою перевірки. На цьому етапі можна вмішувати такі інтерактивні прийоми навчання, які допоможуть активізувати мовленнєву та пізнавальну діяльність дошкільника, спонукати дитину до розмірковування, обговорення [12, с. 16]. Розглянемо декілька з таких прийомів.

– прийом обміну думками та судженнями в системах “дитина-дитина” та “дитина-вихователь” (характеризується обговоренням та висуненням припущень (гіпотез) очікуваних результатів діяльності);

– прийом об’єднання думок, що характеризується збиранням ідей та обміном між дітьми дошкільного віку. Головною умовою є попередження дошкільників про відсутність повторень у формулюванні власної думки, що дасть змогу спонукати дітей до активного слухання;

– “кластер” (систематизація матеріалу, що характеризується встановленням причин, фактів, особливостей об’єкта; є засобом осмислення матеріалу через структурування матеріалу). Прикладом застосування такого прийому є завдання, в якому від ключового слова потрібно врізнобіч написати його характеристику, основні ознаки і т. д. [6, с. 65];

– “Інсерт” (допомагає педагогові за короткий проміжок часу з’ясувати рівень знань дітей та мотивувати дітей до пошуку відповідей на невідомі їм запитання) [6, с. 63]. Особливість цього прийому полягає у введенні умовних позначок та занесення у таблицю. Застосовується цей прийом із дітьми старшого дошкільного віку. Приклад прийому “Інсерт” поданий у нижченаведеній таблиці “Властивості води”.

“Властивості води” (прийом “Інсерт”)

	V (інформація відома)	+	-	? (не зрозуміле)
Вода може змінювати колір				
Вода може змінювати свою форму				
Вода може перебувати в 3 станах (рідкий, твердий, газоподібний)				

Після проведення експерименту обов’язково необхідно обговорити результати. Третім (завершальним) етапом організації експериментальної діяльності є обмін думками щодо проведеного експерименту, який характеризується підбиттям підсумків одержаних результатів та формулюванням висновків. На цьому етапі ми рекомендуємо застосовувати такі інтерактивні прийоми, як:

– повернення до прийому “обмін думками” (діти дошкільного віку підсумовують те, чи підтвердилися припущення під час дослідно-експериментальної діяльності під час гри “Кошик ідей”);

– робота із запитаннями (наприклад, інтерактивні прийоми “Тонкі” та “Товсті” запитання, прийом “Ромашка Блума”, прийом “Експерти проти журналістів” [6, с. 65–66].

– створення синквейна (вірш за правилами), що полягає в тому, що вихователь говорить перше слово, а наступні слова мають називати діти залежно від встановлених умов [6, с. 70]. Наприклад, вихователь говорить перше слово “земля”, наступне слово має охарактеризувати колір, третє – смак, четверте – запах, п’яте має складатися з кількох слів що охарактеризує ставлення до неї і т. д.

Отже, розглянувши декілька інтерактивних прийомів, варто пам’ятати про недоцільність використання на одному занятті з організації дослідницької діяльності, а домінування одного з прийомів негативно вплине на результативність дослідницької діяльності [11, с. 193]. Окрім того, обираючи інтерактивний прийом навчання, необхідно враховувати рівень зворотного зв’язку між вихователем і дітьми та вміння вихователя керувати й контролювати процес дослідницької діяльності.

Висновки. Ефективність проведення дослідницької діяльності в закладах дошкільної освіти залежить від правильно підібраних прийомів навчання, які мають відповідати не лише віковим і психологічним особливостям дітей старшого дошкільного віку, але і забезпечувати ефективне засвоєння нової інформації через активізацію пізнавальних процесів під час виконання дослідницьких завдань.

Перспектива подальших досліджень полягає у впровадженні описаних інтерактивних прийомів в організацію дослідницької діяльності в закладах дошкільної освіти.

Використана література:

1. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі / Т. Й. Бабюк. – Кам’янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2011. – 64 с.
2. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початковій школі / Т. М. Байбара. – Київ : “Веселка”, 1998. – 335 с.
3. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі / А. Богуш, Н. Гавриш. – Київ : “Слово”, 2008. – 408 с.

4. Бондар В. Л. Дидактика : навч. посіб. / В. Л. Бондар. – Київ : “Либідь”, 2005. – 264 с.
5. Козлова О. І. Основні стратегії педагогічного впливу при традиційному та інноваційному підходах до навчання / О. І. Козлова // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – Київ : Логос, 2000. – С. 239–245.
6. Креативна педагогіка / упоряд. Н. Харченко. – Київ : “Вид. група “Шкільний світ”, 2017. – 96 с.
7. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. Навчально-методичний посібник для ВНЗ / Н. В. Лисенко. – Київ : Видавничий дім “Слово”, 2009. – 400 с.
8. Мандремо екологічною стежиною і дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / авт.-упоряд. : С. Ю. Павлюк, Л. С. Русан, Г. І. Колосінська. – Тернопіль : Мандрівець, 2016. – 168 с.
9. Мороз І. В. Методика навчання біології : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / І. В. Мороз. – Київ : Либідь, 2006. – 590 с.
10. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун. – Київ : Видавництво. А.С.К., 2004. – 192 с.
11. Шквир О. Л. Дослідницькі педагогічні вміння вчителя початкових класів : теоретичний аспект / О. Л. Шквир // Науковий вісник Чернівецького університету : [зб. наук. праць. Педагогіка та психологія] / О. Л. Шквир. – Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2013. – Вип. 642. – С. 190–198.
12. Шумер Т. Маленькі дослідники: Програма пізнавального розвитку дошкільників у пошуково-дослідницькій діяльності / Т. Шумер // Палітра педагога. – 2008. – № 2. – С. 11–18.

References:

1. Babyuk T. Y. (2011) Organization of research and experimental activity of children in nature. Kamenetz-Podolsky: FIS Syysin O.V. (in Ukr.)
2. Baibar T. M. (1998) Methodology of teaching natural science in elementary school. Kiev: "Rainbow" (in Ukr.)
3. Bogush A., Gavrish N. (2008) Methods of familiarizing children with the environment in a preschool educational institution. Kiev: "Word" (in Ukr.)
4. Bondar V. L. (2005) Didactics. Kyiv: Lybid (in Ukr.)
5. Kozlova O.I. (2000) Basic strategies of pedagogical influence in traditional and innovative approaches to learning. Kyiv: Logos (in Ukr.)
6. Kharchenko N. (2017) Creative pedagogy. Kyiv: "View. group "School World" (in Ukr.)
7. Lysenko N. V. (2009) Theory and practice of ecological education: preschooler-teacher. Educational and methodical manual for higher educational establishments. Kiev: Publishing House "Word" (in Ukr.)
8. Pavlyuk S. (2016) We travel the ecological trail and research and experimental activity of children of preschool age in nature. Ternopil: Traveler (in Ukr.)
9. Moroz I. V. (2006) Biology teaching method. Kyiv: Lybid (in Ukr.)
10. Pometun O. I. (2004) Modern lesson. Interactive Learning Technologies. Kyiv: Publishing House. ASK (in Ukr.)
11. Shkvir O. L. (2013) Research pedagogical skills of the teacher of elementary school. Chernivtsi: Chernivtsi National in-t. (in Ukr.)
12. Sumer T. (2008) Small Researchers: Cognitive Development Program for Preschoolers in Research and Development. Kharkiv: teacher's palette (in Ukr.)

Панченко О. О. Использование интерактивных приемов обучения при организации исследовательской деятельности детей дошкольного возраста

В статье раскрыты основные этапы исследовательской деятельности детей старшего дошкольного возраста и отмечены самые распространенные интерактивные приемы, используемые педагогами для реализации поставленных задач на каждом из этапов. Автором проанализированы те интерактивные приемы обучения, которые смогут активизировать познавательную деятельность детей старшего дошкольного возраста и способны побудить ребенка к исследовательской деятельности.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, этапы исследовательской деятельности, интерактивное обучение, приемы обучения, интерактивные приемы обучения.

Panchenko O. O. The use of interactive teaching methods in the organization of research activities of children of preschool age

The article describes the main stages of research activities of children of senior preschool age and, in accordance with them, the most common interactive techniques used by teachers for the implementation of the tasks at each stage are noted. The author analyzed the interactive teaching methods that can enhance the cognitive activity of children of senior preschool age and are able to induce the child to research activities.

Key words: research activity, research activity stages, interactive learning, teaching methods, interactive teaching methods.